Kaisa Silver
Annukka Viitanen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), varhaiskasvatuksen sosionomi
Opinnäytetyö, 2023

MATKUSTAN YMPÄRI MAAILMAA

Kulttuureihin tutustuminen varhaiskasvatuksessa

TIIVISTELMÄ

Kaisa Silver & Annukka Viitanen
Matkustan ympäri maailmaa
42 sivua
Kesäkuu, 2023
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa 2022 mainitaan, että varhaiskasvatuksessa pyritään lisäämään lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja kykyä toimia siinä. Erilaisiin toimintakulttuureihin tutustumisella varhaisessa vaiheessa tutussa ja turvallisessa ympäristössä voidaan lisätä ymmärrystä kulttuurien erilaisuudesta sekä mahdollisesti ehkäistä syrjintää tai jopa rasismia.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tietoisuuden lisääminen erilaisista kulttuureista, moninaisuuden ja monikulttuurisuuden sujuva kohtaaminen sekä tavoite tuoda päiväkodin henkilökunnalle ideoita ja välineitä kulttuurien esille tuomiseen. Tarkoitus oli tuottaa päiväkodin lapsille tietoisuutta erilaisista kulttuureista ja uskonnoista sekä antaa mukavia kokemuksia kyseisistä kulttuureista kumpuavista tuokioista. Aiheeseen perehdyttiin kirjoista, artikkeleista, aiemmista opinnäytetöistä sekä henkilöhaastatteluista.

Osana opinnäytetyötä toteutettiin toiminnallinen päivä, joka suunniteltiin ja toteutettiin päiväkodin 5–7-vuotiaiden ryhmälle, jossa oli 12 lasta. Toiminnallisen päivän avulla ryhmän lapsille tuotettiin tietoa viidestä erilaisesta kulttuurista ja katsomuksesta. Kohdemaita olivat Suomen Saamenmaa, Venäjä, Filippiinit, Irak ja Norja. Toteutus tapahtui päivän aikana kahdessa osassa. Havainnoitavien maiden kohdalla katsottiin kohdemaiden liput ja miltä maa näyttää kartalla. Lapsille kerrottiin kohdemaiden kulttuureista, kuten ruokatottumuksista, perinteistä, tavoista, maiden varallisuuseroista, ilmastosta, uskonnoista ja uskomuksista. Kulttuureita havainnollistettiin kulttuureihin kuuluvilla esineillä, kuvin ja videotallenteiden avulla. Päivään kuului käpylehmien tekoa, leikkejä, lastenlauluja, satuhetki ja maistiainen.

Toiminnallinen päivä toteutui suunnitelmien mukaisesti. Palautetta kerättiin mukana olleelta lastenhoitajalta sekä toiminnalliseen päivään osallistuneelta lapsiryhmältä. Kehitysehdotuksena oli, että tapahtuman voisi jakaa useammalle päivälle, jotta lasten mielenkiinto säilyisi ja tietoa ei tulisi liikaa yhdelle päivälle.

Asiasanat: monikulttuurisuus, toiminnallisuus, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Kaisa Silver & Annukka Viitanen
Matkustan ympäri maailmaa
42 pages
June, 2023
Diaconia University of Applied Sciences
Degree Master’s Degree Programme in Social and Health Services
Bachelor of Social Services

The national early childhood education plan 2022 mentions that early childhood education aims to increase children's ability to understand the diversity of the community and the ability to work there. Getting to know different operating cultures at an early stage in a familiar and safe environment, can increase understanding of cultural diversity, and possibly prevent discrimination even racism.

The aim of this thesis was to raise awareness of different cultures, to encounter a smooth encounter between diversity and multiculturalism, and to bring ideas and tools to the kindergarten staff to highlight cultures. The purpose was to provide kindergarten children with awareness of different cultures and religions, and to give them a nice experience of those who come from those cultures. The subject was familiarized with help of books, articles, previous theses, and personal interviews.

As part of the thesis, a functional day, which was designed and implemented for a group of children in the kindergarten with 12 five to seven-year-old children. With the help of a functional day, is provided information to the children of the group about five different cultures and views. Target countries were Sámi in Finland, Russia, Philippines, Iraq, and Norway. The implementation took place during the day in two parts. For the countries to be observed, the flags of the target countries were looked at and how the country looks like on the map. Children were told about the cultures of the target countries, such as eating habits, traditions, habits, wealth differences, climate, religions, and beliefs. Cultures were illustrated by cultures, pictures, and video recordings. The day included cone leaf making, games, children's songs, a fairy tale, and a tasting.

The functional day was implemented as planned. Feedback was collected from the day care worker and a group of children who participated in the functional day. The development proposal was that the event could be distributed over several days to keep the children's interest and to secure that there is not too much information for one day.

Keywords: multiculturalism, functionality, early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 4

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT 6
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite 6
2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö 6

3 VARHAISKASVATUSTA OHJAA VARHAISKASVATUSLAKI 8

4 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA 9
4.1 Monikulttuurisuus 9
4.2 Varhaiskasvatuksen rooli monikulttuurisuuden tukemisessa 10

5 KULTTUURIEN KOHTAAMINEN TOIMINTAPÄIVÄSSÄ 12
5.1 Saamenmaa Suomessa 12
5.2 Venäjä 16
5.3 Filippiinit 18
5.4 Irak 20
5.5 Norja 24

6 TOIMINTAPÄIVÄN TOTEUTUS 27

7 TOIMINTAPÄIVÄN ARVIOINTI JA PALAUTE 36

8 POHDINTA 38

LÄHTEET 40

1 JOHDANTO

Tilastokeskuksen syntyperäluokituksen mukaan maassamme oli vuonna 2021 lähes 470 000 ulkomaalaistaustaista asukasta (Tilastokeskus., i.a.-a). Suurin osa, eli 75 prosenttia, ulkomaalaistaustaisista on työikäisiä, kun taas 19 prosenttia on 0–14-vuotiaita (Tilastokeskus, i.a.-b). Monikulttuurisuuden lisääntyminen on tuonut monille paikkakunnille rikkautta varhaiskasvatukseen. Samalla se haastaa pohtimaan toimintatapoja monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa ja eri kulttuurien ja uskontojen yhteensovittamista varhaiskasvatuksen arjessa. Kun tiedostaa, että eri kulttuureissa on erilaiset arvot ja toimintatavat, on helpompi työskennellä loukkaamatta toisenlaisesta kulttuurista tulevia ja osaa paremmin toimia heidän kulttuuriaan kunnioittaen. (Keinänen & Jäntti, 2019, s. 4.)

Suomessa on paikkakuntia, joissa kulttuurien moninaisuus tulee esille pääsääntöisesti vain tiedotusvälineiden välityksellä. Kaikilla perheillä ei ole resursseja matkustaa eri maihin ja näin tarjota lapsille mahdollisuutta kohdata erilaisia kulttuureita. On kuitenkin todennäköistä, että näilläkin paikkakunnilla asuvien lasten elämään tulee jatkossa tilanteita, joissa he kohtaavat kulttuurien moninaisuutta. Halusimme opinnäytetyön kautta luoda lapsille tilaisuuden pysähtyä pohtimaan kulttuurien erilaisuutta ja antaa mahdollisuuden eettiseen ajatteluun. Erilaisiin toimintakulttuureihin tutustumisella varhaisessa vaiheessa tutussa ja turvallisessa ympäristössä voidaan lisätä ymmärrystä kulttuurien erilaisuudesta sekä mahdollisesti ehkäistä syrjintää tai jopa rasismia.

Osana opinnäytetyötämme oli toiminnallinen osuus. Suunnittelimme ja toteutimme päiväkodin lapsille toiminnallisen päivän, jonka avulla toimme ryhmän lapsille tietoa viidestä erilaisesta kulttuurista ja katsomuksesta. Yhteistyötahomme oli pieni länsisuomalainen päiväkoti. Toteutimme toiminnallisen päivän 5–7-vuotiaiden ryhmässä, jossa oli 12 lasta.

Valitsimme yhdeksi kohteeksi Suomen Saamenmaan, koska saamenkielisillä on oikeus saamenkieliseen varhaiskasvatukseen koko Suomessa, myös heillä, joiden äidinkielistä yksi on saamen kieli (Sámediggi, i.a.). Saamen kulttuuri poikkeaa kantaväestön kulttuurista huomattavan paljon. Toinen kohdemaamme on Venäjä, sillä lapsiryhmässä yhdellä lapsella on venäläistaustaiset juuret. Venäjä on ollut viime aikoina hyvin paljon otsikoissa sotatoimiensa vuoksi, ja siksi monille lapsille on tullut Venäjästä kovin negatiivinen kuva. Halusimme nostaa esille Venäjän kulttuurin piirteitä ja olla vahvistamassa venäläistaustaisen lapsen identiteettiä. Filippiinit valitsimme, sillä se on saarivaltio Aasiassa ja sen kulttuuri poikkeaa pohjoismaiden perinteistä. Irak puolestaan on muslimivaltio, jossa uskonnon merkitys korostuu eri tavalla kuin Suomessa. Pohjoismaista nostimme esille rikkaan hyvinvointivaltion, Norjan.

Valitsemissamme kohdemaissa oli päällekkäisyyttä, esimerkiksi Saamenmaa ulottuu myös Norjan ja Venäjän puolelle. Nämä maat ovat lähellä Suomea, mutta halusimme tuoda esille, kuinka kulttuurisesti erilaisia maita on aivan vieressämme. Norja on hyvin rikas maa luonnonvaroineen, Venäjä puolestaan on kahtiajakautunut hyvinvoinnin suhteen ja siellä valtaosalla asukkaista on taloudellisia huolia. Saamenmaan kulttuuri muinaisuskoineen poikkeaa täysin Suomen, Norjan ja Venäjän kulttuurista. Jatkossa voisi tuoda esille juutalaisuuden sekä laajentaa käsittelyä myös itämaisiin kulttuureihin ja heidän uskontoihinsa. Itämaisten uskontojen piirteitä on nykyään aiempaa enemmän esillä Suomessa, esimerkiksi joogaaminen, meditointi ja Buddha-patsaiden esillä pito on yleistynyt, samalla kun kristillisiä perinteitä on alettu rajoittamaan, esimerkiksi Suvivirren ja joululaulujen esittämistä koulussa. Kulttuurien moninaisuuden keskellä olisi toisaalta hyvä opettaa lapsille myös omaa kulttuuriperimäämme ja omia juuriamme.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön aihe syntyi työelämätahon tarpeesta. Kohteena on pieni päiväkoti, jossa on noussut ajankohtaiseksi miettiä, miten tuoda lapsille tietoisuutta eri kulttuureista ja uskonnoista sekä miten vahvistaa sellaisen lapsen identiteettiä, jonka vanhemmat eivät ole syntyperältään suomalaisia. Päiväkoti sijaitsee alueella, jossa ei juurikaan kohtaa eri kulttuurien edustajia. Aiheena on siis erilaiset kulttuurit. Tavoitteena on tietoisuuden lisääminen erilaisista kulttuureista, moninaisuuden ja monikulttuurisuuden sujuva kohtaaminen sekä tavoite tarjota päiväkodin henkilökunnalle ideoita ja välineitä kulttuurien esille tuomiseen.

Osana opinnäytetyötä on varhaiskasvatukseen suunnattu toiminnallinen päivä, jonka pääpaino on tuottaa päiväkodin lapsille tietoisuutta erilaisista kulttuureista ja uskonnoista sekä antaa mukavia kokemuksia kyseisistä kulttuureista kumpuavista tuokioista. Toiminnallisen osuuden toteutuspaikka on Länsi-Suomessa sijaitseva pieni kahden ryhmän päiväkoti. Toiminnallinen päivä suunnitellaan ja toteutetaan lapsiryhmälle, jossa on kaksitoista 5–7-vuotiasta lasta. Lapsiryhmälle havainnoidaan viiden eri maan erilaisuutta, niiden kulttuuria, sekä eri katsomusten tai uskontojen pääpiirteitä. Kyseessä on kehittämispainotteinen opinnäytetyö, jossa on toiminnallinen osa sekä raportti.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on produktin tuottaminen. Tämä tarkoittaa ammatillisella kentällä toteutettavaa käytännön toiminnan järjestämistä, järkeistämistä, opastamista tai ohjeistamista. Käytännössä se voi tarkoittaa esinettä, ohjetta, ohjeistusta, opastusta, portfoliota tai jonkin tapahtuman toteuttamista, näyttelyä, kokousta tai kongressia. Ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Opinnäytetyön raportin tulee olla jäsennelty tehtävänannon mukaisesti,

loogisesti ja havainnollisesti. Raportin pitää olla niin selkeä ja luotettava, että lukija pystyy hahmottamaan produktin ilman tuotoksen näkemistä. Siitä pitää myös käydä ilmi, miten vastaavanlaisen toiminnallisen osan voi toteuttaa toisenlaisissa olosuhteissa ja toisinaan siitä tarvitaan myös selvitys. Opinnäytetyön tulee olla työelämälähtöinen sekä käytännönläheinen. Se toteutetaan tutkimuksellisella asenteella ja sen pitää pystyä osoittamaan riittävän tasoista alan tiedon ja taidon hallintaa. Tavoitteena on yhdistää ammatillinen teoria ja ammatillisuus, tutkimuksellinen asenne työskenneltäessä ja opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa sekä opinnäytetyöprosessin läpivieminen. (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 9–10; Vilkka & Airaksinen, 2004, s. 6–7.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeä olla toimintasuunnitelma, jossa idean ja tavoitteiden tulee olla harkittuja, perusteltuja ja tiedostettuja. Siinä vastataan kysymyksiin: mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Suunnitelman pitää olla johdonmukainen ja pitää pystyä sitoutumaan siihen, mitä on luvannut tehdä. Tarkoituksena on luoda jotain uutta alalle. (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 26–27.) Opinnäytetyö on hyvä rajata sen mukaan, millaisiin käytännön ongelmiin haluat ideoillasi tuoda ratkaisuja, ja mikä on sen merkitys kohderyhmälle (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 27). Kriteerinä opinnäytetyössä on sen käytettävyys, muoto, kohderyhmä, käyttöympäristö, asiasisällön toimivuus kohderyhmälle, sen houkuttelevuus, informatiivisuus, johdonmukaisuus ja selkeys (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 53).

Tutkimuksellinen selvitys kuuluu idean tai tuotteen toteutustapaan. Näitä ovat keinot sisällön hankintaan, visuaalinen ilme ja virikkeiden hankinta. Tutkimuksellisten menetelmien käyttö ei ole välttämätöntä. Aineiston ja tiedon keräämisessä kannattaa käyttää harkintaa, koska toiminnalliseen opinnäytetyöhön yhdistetään selvitys. Vaarana on, että opinnäytetyön laajuus kasvaa kohtuuttoman suureksi opintoviikkojen laajuuteen nähden. Tutkimuskäytännöt ovat myös väljemmät kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, koska toiminnallinen opinnäytetyö ei niinkään nojaa teoriaan. Peruskysymyksinä selvitykseen, joita on hyvä kirjoittaa opinnäytetyöpäiväkirjaasi ovat: “Millaista tietoa tarvitset toiminnallisen opinnäytetyön tueksi?”, “Onko tämä tieto tarpeellista opinnäytetyön onnistumiseksi?” ja “Missä tai kenellä tämä tieto on saatavilla ja millä tavalla?” (Vilkka & Airaksinen, 2003,

s. 56–57.) Opinnäytetyössämme tärkeässä osassa on kerätä tietoa eri kulttuureista eri lähteiden kautta, jotta pystymme välittämään oikeanlaista tietoa lapsille. Johtopäätösten kannalta on tärkeää kerätä palautetta lapsilta itseltään sekä varhaiskasvattajalta, joka osallistui toiminnalliseen päiväämme.

3 VARHAISKASVATUSTA OHJAA VARHAISKASVATUSLAKI

Monin paikoin Suomessa lapset kasvavat ympäristössä, jossa on hyvin moninainen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen kirjo. On tärkeää opettaa lapsille sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja sekä lisätä kulttuurista osaamista, jotta heille kehittyy taito tunnistaa, kuulla ja ymmärtää erilaisia näkemyksiä. Sitä kautta he voivat oppia kehittämään omaa reflektointitaitoaan, omia arvojaan, ja asenteitaan. Jotta ihminen kykenee toimivaan vuorovaikutukseen erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien kanssa, on tärkeää tuntea ja kunnioittaa sekä omaa että toisen kulttuuritaustaa. Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena edistää lasten vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja sekä kulttuurista osaamista. (Opetushallitus, 2022, s. 14.) Varhaiskasvatuksessa pidetään moninaista kulttuuriperintöä arvossa ja tätä halutaan myös hyödyntää. Lasten kanssa on hyvä käydä keskustelua erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista. (Opetushallitus, 2022, s. 19.)

Varhaiskasvatuksen yksi oppialue on “Minä ja meidän yhteisömme”. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022:ssa (s. 29) on huomioitu, kuinka lasten alkaessa varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella heidän elinpiirinsä laajenee, ja he kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksessa pyritään lisäämään lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja kykyä toimia siinä. Lasten kanssa pohditaan asioita eettisen ajattelun ja katsomusten kannalta. Lähiyhteisöä tutkitaan menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kannalta.

4 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Monikulttuurisuus

Yksi keskeisimpiä 1990- ja 2000-lukujen yhteiskunnallisia teemoja on ollut monikulttuurisuus. Myös kulttuurisen monimuotoisuuden tuomat haasteet ovat aiheuttaneet keskustelua. Monikulttuurisuuspolitiikalla on pyritty edistämään vähemmistöjen asemaa ja yhdenvertaista kohtelua länsimaisissa yhteiskunnissa. Monikulttuurisuus tarkoittaa kulttuurisesti, maailmankatsomuksellisesti sekä uskonnollisesti toisistaan erilaisia ryhmiä. Joillakin on käsitys, että monikulttuurisuus on maahanmuuttoa lisäävä ideologia, mutta maahanmuuttoa ja kulttuurista monimuotoisuuttaa ei tulisi samaistaa. Kulttuuriselle monimuotoisuudelle ja kulttuurien väliselle vuorovaikutukselle pyritään löytämään yhteisiä sääntöjä monikulttuurisen politiikan avulla ja on hyvä muistaa, että se on eri asia kuin kulttuuriseen sulautumiseen tai eriytymiseen pyrkivä politiikka. (Vitikainen, 2014.)

Vitikaisen (2014) mukaan kulttuurin “on usein katsottu olevan kaikenkattava normatiivinen kokonaisuus, joka vaikuttaa jäsentensä ajatusmaailmaan ja toimintaan kaikilla elämän alueilla.” Yksilöiden toimintaa ohjaavat normit, arvot, uskomukset ja käytänteet, ja ne toimivat myös identiteetin rakentajina. Kulttuuri näkyy muun muassa kielessä, koulutuksessa, juhlapyhissä ja ihmissuhteissa. Helposti voi käydä niin, että kulttuurin sisäistä monimuotoisuutta ei oteta huomioon, vaan oletetaan sen olevan yhtenäinen ja tiettyjen arvojen, uskomusten ja käytänteiden olevan muuttumattomia. Yksilöiden kulttuurinen tai uskonnollinen tausta ja arvot tulisi ottaa huomioon yhteiskunnassa ja politiikassa, sillä kulttuuri on arvokasta ja kulttuuristen ryhmien keskinäiset suhteet vaikuttavat yhteiskunnassa. Kun mietitään miten ja miksi joitain kulttuureja tai kulttuurisia ryhmiä tulisi auttaa tai suojella, pohjautuu se sille, miten ja kenelle kulttuuri on arvokas. Jos kulttuuria itsessään pidetään arvokkaana, tulisi esimerkiksi sen kieltä suojella riippumatta kyseisen kulttuurin jäsenistä. Lähtökohtaisesti vähemmistöryhmiin kuuluvat ovat epäedullisessa asemassa valtakulttuurin edustajiin nähden. Sen vuoksi kulttuuristen ryhmien välisten suhteiden ja tasavertaisen kohtelun kannalta on tärkeää ottaa eri kulttuurit huomioon. (Vitikainen, 2014.)

Kun on kyse yhteiskunnan järjestäytymisestä ja poliittisesta päätöksenteosta, on syytä pohtia, miten ja miksi yksilöiden kulttuurinen tausta tulisi ottaa huomioon. On tärkeää, että ihmiset voivat elää elämäänsä tutussa kulttuuriympäristössä ja tehdä mielekkäitä valintoja. Kulttuurinen yhteyden puuttuminen vaikuttaa negatiivisesti heidän minäkuvaansa ja valinnanmahdollisuuksiinsa sekä vaikeuttaa yksilöiden toimintaa. Ei pitäisi olla niin, että kulttuurin asema vaikuttaa ihmisten käytössä oleviin resursseihin tai mielekkään elämän mahdollisuuksiin huonontavasti tai parantavasti, sillä on täysin henkilöstä itsestään riippumatonta mihin kulttuuriin hän on syntynyt. Jotta vähemmistöillä olisi sama mahdollisuus kuin enemmistökulttuureilla, eli oman kulttuurin säilyttäminen ja sen mukaan eläminen, on heidän kamppailtava oman kulttuurinsa säilymisestä sekä korjattava vähemmistöryhmien jäsenten kohtaamaa epäoikeudenmukaisuutta. (Vitikainen, 2014.)

Oman kulttuurin tuntemus on tärkeää samoin kuin sen tiedostaminen, kuinka se vaikuttaa omassa ajattelussa ja käyttäytymisessä. Omien kulttuuriasenteiden ja ennakkoluulojen tiedostaminen auttaa toisten henkilöiden viestien tulkinnassa, sillä havainnot ja tulkinnat ovat opittuja ja kulttuurisidonnaisia. Onnistumisen taustalla on kiinnostus ja halu vuorovaikutukseen. Vastakkainen osapuoli saatetaan tulkita väärin, jos taustalla on automaattiset ajattelumallit. (Halme & Vataja, 2011, s. 53–54.)

4.2 Varhaiskasvatuksen rooli monikulttuurisuuden tukemisessa

On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa toteutuvat lapsia yhdenvertaisesti kunnioittavat toimintatavat ja että ilmapiiri on sen mukainen. Jotta lasten kulttuurinen osaaminen ja erilaisista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa käytettävät vuorovaikutustaidot voivat kehittyä, on lapsen saatava tukea oman kulttuuri-identiteetin rakentamiseen sekä myönteisen suhtautumisen luomiseen erilaisia ihmisiä, kieliä ja kulttuureja kohtaan. Esiopetusta toteutettaessa lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset ja uskonnolliset taustat on otettava myönteisellä tavalla huomioon. Henkilökunnan avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisia perheitä ja kulttuureita kohtaan ovat rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen taustalla. (Eerola-Pennanen, 2020, s. 242–243.)

Eerola-Pennanen (2020) kirjoittaa, että kulttuuriseen moninaisuuteen perustuvan kasvatuksen toteutustapoja voivat olla esimerkiksi: kulttuurien erilaisuuteen painottuva perinteinen opetus, myönteisiin ihmissuhteisiin keskittyvä lähestymistapa, yksittäisen ryhmän kulttuuriin tutustumista tai kulttuurista moniarvoisuutta painottava lähestymistapa sekä moninaisuutta arvostava ja sosiaalisesti uudistava kasvatus. Monikulttuurisuuteen sisältyy ajatus toisten ihmisten kunnioittamisesta erilaisista piirteistä huolimatta. Monikulttuurinen kasvatus ei ole vain tiettyjä yksittäisiä opetustapahtumia tai tiettyä opetuksen sisältöä, vaan ensisijaisesti se on kasvatusfilosofia ja ajattelutapa. On hyvä kiinnittää huomiota siihen, ettei vahvista stereotypioita kulttuurin ulkoisia elementtejä korostamalla. Esimerkiksi etnisen ryhmän eksoottisiin piirteisiin keskittyminen voi aiheuttaa pirstaleisuutta ja se voi johtaa siihen, että opetus jää valtaväestöä suosivaksi eikä auta ymmärtämään vähemmistökulttuureja eikä valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurien välistä suhdetta. (Eerola-Pennanen, 2020, s. 246–250.)

Jotta lapsi tuntisi oman ja perheensä kulttuurisen taustan hyväksytyksi ja arvostetuksi, on tavoitteena tukea lapsen kieli- ja kulttuurikehitystä myönteisesi. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tehtävä on opettaa lapsille erilaisten ihmisten kunnioittava kohtaaminen, arvostus omaa ja toisten kulttuurisia tapoja ja katsomusta kohtaan sekä tukea lasten ilmaisua ja vuorovaikutustaitoja. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa lukee, että lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet tulee huomioida. Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetille sekä toiminnalliselle kaksikielisyydelle luodaan pohja yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perheen kanssa. (Kivijärvi, 2020, s. 255–256.)

5 KULTTUURIEN KOHTAAMINEN TOIMINTAPÄIVÄSSÄ

5.1 Saamenmaa Suomessa

Saamenkielisillä lapsilla on oikeus saamenkielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä saamenkieliseen varhaiskasvatukseen koko Suomessa. Sellaisilla lapsilla, jotka eivät puhu äidinkielenään saamea, on mahdollisuus osallistua kielipesätoimintaan, jossa tarjotaan alle kouluikäisille mahdollisuutta kielikylpyyn. Muu saamelaisperhe opettelee samaan aikaan kieltä lapsen kanssa. (Sámediggi, i.a.)

> *Varhaiskasvatuslaki 8§ määrittää: Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä tai saamen kielilain (1086/2003) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetulla saamen kielellä.*

Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka kunnassa olisi vain yksi saamenkielinen, niin on hänelle järjestettävä opetusta saamen kielellä. Saamelaislapset ovat usein kaksikielisiä tai monikielisiä. Myös heillä on oikeus saamenkieliseen opetukseen, jos heidän äidinkielistään yksi on saamen kieli. Saamelaisilla on oma varhaiskasvatussuunnitelma, joka nostaa esille heidän omia kulttuuriarvojaan, joita ovat luontoyhteys, identiteetti, yhteisöllisyys, perinteiset elinkeinot ja toimeentulo, rauha ja sovinnollisuus, sukupuolten välinen tasa-arvo ja ihmisyys, monikulttuurisuus, saamelainen musiikki, kertomaperinne sekä tanssi ja kirjallisuus. Kielen kautta lapsi tutustuu omaan kulttuuriinsa ja se auttaa lasta toimimaan omassa yhteisössään. Koko suku yhdessä vanhempien kanssa kasvattaa saamelaislapsia. (Sámediggi, i.a.)

Lapin maakuntavaakuna on perua Ruotsin kuninkaan Lapin kreivikunnasta 1600-luvulta. Maakuntalintu on sinirinta, joka pesii tunturikoivikoissa, tunturipurojen pusikoissa, soiden reunoilla sekä ihmisten pihoissa. Maakuntakukka on kullero, joka kukkii runsaasti juhannukseen saakka keltaisin kukin. Lapin maakuntakala on luonnossa ihmisten vaikutuksesta uhanalaiseksi tullut lohi. Lapin ja Pohjoispohjanmaan maakuntalaulu on Kymmenen virran maa, jonka on säveltänyt Oskari Merikanto A.V. Koskimiehen runosta. (Apajalahti, 2017, s. 13–14.)

Lappilainen kulttuuri muodostuu saamelaisista ja suomalaisista. Ennen suomalaisten saapumista Lappiin, siellä asui alkuperäiskansa, saamelaiset. Useasta paikasta Lappia löytyy todisteita kivikauden elämästä. Pronssikauden vaikutteita tuli Ruotsista, Norjasta ja Venäjältä. Napapiirin pohjoispuolisen Lapin sekä Rovaniemen voi Apajalahden mukaan karkeasti jakaa viiteen kulttuurialueeseen, jotka ovat Saamenmaa, läntinen Tunturi-Lappi, Tornionlaakson kulttuurialue, Itä-Lapin kulttuuriseutu ja Lapin pääkaupunki, Rovaniemi. Eteläisen puolen voi sanoa kuuluvaksi Peräpohjan kulttuuripiiriin. (Apajalahti, 2017, s. 7–11.) Me keskitymme työssämme Saamenmaan kulttuurialueeseen.

Saamenmaalla kieli ja kulttuuri ovat erilaisia mihin olemme muualla Suomessa tottuneet, joten saamenmaalle matkailua voisi kuvailla, kuin menisi ulkomaille. Euroopan unionin alueella on yksi alkuperäiskansa, saamelaiset. Saamelaisia asuu Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Saamen kieliä on yhteensä kymmenen, joista Suomessa puhutaan kolmea: pohjoissaamea, joka on kielistä puhutuin ja sitä puhutaan myös Ruotsissa ja Norjassa ja kolttasaamea, jota puhutaan myös Venäjällä sekä ainoastaan Suomessa puhuttua Inarinsaamea. (Apajalahti, 2017, s. 17; Sámediggi, i.a.)

Saamelaiset pitävät aurinkoa alkuvoimana, ylijumalana ja itseään he pitävät auringon tyttärinä ja poikina. He ajattelevat kaikella elollisella, kuten puilla, ukkosella ja tuntureilla olevan henki. Nykyään heidän uskonnollisia johtajiaan kutsutaan shamaaneiksi, ennen heistä käytettiin nimeä noaidi eli noita. Shamaani ennustaa tulevaa, käyttää yrttejä ja loitsuja parantaakseen sairaita ja voi koittaa saada sairasta sielua takaisin tuonpuoleisesta. Tämä onkin ihan yhtä vaarallista kuin miltä se kuulostaa. (Apajalahti, 2017, s. 19–21.)

Saamelaisilla on yleensä monta ammattia. Saamelainen voi olla yhtä aikaa poromies, maanviljelijä, metsästäjä, kalastaja ja käsityöläinen. Heille on tärkeää, että ruokapöydässä tarjottava kala on itse pyydettyä tai liha omasta karjasta. Lapinkylän metsämaat ja kalastusvedet ovat sukupolvelta toiselle olleet perheiden ja sukujen hallinnassa. Saamelaisia kyläyhteisöjä ja alueita kutsutaan siitoiksi. Toisen mailta ei ole lupa noukkia edes marjoja. (Apajalahti, 2017, s. 18–19.)

Aiemmin saamelaisten koteina oli kota (goahti), nykyään he asuvat taloissa. Kevät- ja kesäkylissä kodat olivat kevytrakenteisempia, kun taas talvikylien kodat olivat hirsirunkoisia ja turvepeitteisiä. Kotaan mentävää kulkuaukkoa pidettiin pyhänä ja kulkuaukossa säilytettiin pyhää rumpua. Puusta ja nahasta tehdyn tiiviin kehdon eli komsion (giettka) voitiin laittaa kodan katosta roikkumaan tai vaikka puun oksaan. Koska se on pulkan mallinen, sitä voitiin helposti kuljettaa reessä. Saamelaiset laittoivat mielellään komsioon helkkyvää hopeaa suojelemaan lasta maahisilta. (Apajalahti, 2017, s. 26.)

Käsityöperinne on siirtynyt sukupolvelta toiselle perimätietona. Kalaverkot, keittiötarvikkeet, korut ja vaatteet on tehty käsityönä. Poronnahkaa ja -karvaa, -luita ja -sarvia on käytetty tarvekaluihin ja koristeisiin. Saamelaisten into veistelyyn näkyy veneiden, ahkioiden, astioiden ja työkalujen veistelyssä. Kolttasaamelaiset ovat punoneet astioita ja rasioita puiden juurista ja tuohesta. Jopa veneitä on kasattu juurista ompelemalla. *Lapin leuku* riippuu kantajansa lanteella vyössä. Se on veitsi, jonka tuppi ja kahva on koristeltu ja sen teräkulma on jyrkempi kuin puukossa, joten se ei sovi pikkutarkkaan vuolemiseen. Sen sijaan sitä käytetään poron teurastamiseen tai tunturikoivikon hakkaamiseen, jotta saadaan nuotiopuita. (Apajalahti, 2017, s. 26–27.)

Lapinpuvussa (*gáktissa*) saamelainen edustaa itsensä lisäksi kotiseutuaan, sukuaan ja koko kulttuuriaan. Puvun malli, väri ja kuviointi määrittyy alueittain sekä kieliryhmän mukaan. Puvun tekijä siirtää pukuun suvun tapoja, tunteita ja muistoja. Ennen puku oli heillä päivittäin käytössä, nykyään se on lähinnä juhla-asuna. Lapsille puetaan kasteella samanlainen puku kuin aikuisellakin. Lapinpukuun saa pukeutua vain saamelaiset. Naisten harteilla on silkkihuivi eli silkki. *Risku*, toiselta nimeltä solju, on aurinkoa ja sadepisaroita kuvaava rintasolki. Kasviparkitusta poron nahasta eli *sisnasta* on tehty nutukkaita eli jalkineita. Ennen vanhaan nutukkaissa pidettiin sukan asemasta heinää pitämässä kylmä ja kosteus loitolla. Talvella jalkineina ovat karvakengät ja säärystiminä poron koipinahoista tehdyt säärystimet eli *säpikkäät*. Nilkan ympärille kengän varteen kiedotaan *paulat*, jotka ovat koristeelliset kudotut nauhat. (Apajalahti, 2017, s. 27.)

Saamelainen kuvataide on ollut nähtävillä tuhansia vuosia käsitöissä, kalliomaalauksissa ja noitarummuissa. Saamelainen musiikkiperinne on tehty laulaen *joikuja,* jotka ovat tarinoita ihmisistä, luonnosta tai vaikka lemmikistä, mutta itsestä ei sovi joikata. Joiku on muinaista musiikkia omalla äänellä, maailman virrassa ja se on osa saamelaisen ihmisen identiteettiä ja kulttuuriperintöä. Vuonna 1619 ilmestyi ensimmäinen saamenkielinen aapinen ja virsikirja. Kristinuskon levittyä, joikua pidettiin häpeällisenä, mutta nykyään sitä opetetaan kouluissakin. Saamelaisilla on vahva tarinankerrontaperinne. Tämän päivän vahvoina kirjallisuuslajeina ovat lastenkirjallisuus ja runous. (Apajalahti, 2017, s. 29–30.) Esimerkkinä lastenkirjallisuudesta mainittakoon Elina Helander-Renvallin kirjan Auringon tytär, saamelaisia satuja. Siinä on viisi saamelaista satua suomeksi, englanniksi ja saameksi.

Saamelaisten aikakäsitys on syklinen ja yhteydessä vuodenaikoihin, joita heillä on kahdeksan. Vuodenaikatöitä ovat muun muassa poronerotus, kalastus, marjastus, heinänteko sekä työvälineiden huoltaminen ja ne tehdään tiettynä ajanjaksona luontoa lukien. Joustavuus ja sopeutuminen ovatkin saamelaisille tärkeitä, koska töillä ei välttämättä ole määrättyä aloitus- tai lopetuspäivää. Saamelaisten arvojen vaaliminen kuuluu saamelaiseen pedagogiikkaan. Kulttuurin yhteisöllisyys näkyy esimerkiksi siinä, kuinka koulu tekee yhteistyötä lasten ja perheiden kanssa. Ympäristö, yhteisö ja yhteiskunta on kulttuurin keskiössä, joten koulua pyritään laajentamaan koko ajan siihen suuntaan. (Laukkanen, 2021.)

Perinteisiin lasten leikkeihin aiheet tulivat elämästä ja elinkeinoista, kuten poroerotuksesta, pyynnistä tai kotitöistä (Kuáti, 2023). Perinneleikit kumpusivat luonnosta ja leikkikaluina käytettiin luonnosta kerättyjä materiaaleja, kuten kiviä, eläinten luita ja kalojen suomuja. Kävyistä tehtiin eläimiä ja oksista jousipyssyjä. Leikit menivät vuodenaikojen mukaan ja käsittelivät luonnon ilmiöitä, kuten kevättulvaa. Staaloleikeissä puolestaan käsiteltiin mytologiaa. Perinteisiin leikkeihin kuuluivat suopunginheitto, jousipyssyllä ampuminen, tarkkuusheitto kivillä, piiloleikit, kiipeily, rantarautusten pyytäminen ja laskeminen (Kemppainen, i.a).

5.2 Venäjä

Köyhyys jakaa Venäjän yhteiskuntaa kahtia. Arvioiden mukaan kolmasosalla maan koko väestöstä ei ole riittävän suuria tuloja jokapäiväisen elämän tarpeisiin. Keskisuurissa ja pienissä kaupungeissa sekä maaseudulla asuu yhteensä lähes kaksikymmentä miljoonaa asukasta, jotka elävät äärimmäisessä köyhyydessä. Tämä on neljätoista prosenttia koko väestöstä. Kansan moraalista perustaa murentavat köyhyys ja kurjuus. Motivaatio työhön ja elämään hiipuu. Ammattitaito heikentyy, joka puolestaan heikentää työn laatua ja tuottavuutta. Koko väestöstä 60–70 prosenttia kuuluu valtiolle töitä tekevään uuteen yhteiskuntaluokkaan, uusköyhiin. Toivottomasti köyhille tilanne on tehty niin heikoksi, että heidän on mahdotonta nousta yhteiskunnan sosiaalisessa järjestelmässä. Venäjän rajojen sisäpuolella on tavallaan kaksi maata, toinen on rikkaiden Venäjä ja toinen köyhien Venäjä. (Seppänen, 2021, s. 230.)

Venäläiset ovat seurallista kansaa. He liikkuvat suurissa seurueissa eri paikoissa, kuten lomakeskuksissa ja ravintoloissa. Venäläiselle perhe ja lähipiiri ovat tärkeitä ja he ovat avoimia asioistaan ja jakavat ilonsa ja surunsa mielellään toisilleen sekä osoittavat välittämistä ja kuuntelevat toisiaan. Venäläiset ovat varsin temperamenttista väkeä ja he osoittavat tunteensa avoimesti räiskyen ja leimuten. He ovat suurpiirteistä kansaa ja aikakäsitykset venyvät. Kun suomalaisille on tyypillistä pitää noin metrin etäisyys toiseen, niin venäläiset tulevat aivan lähelle ja koskettavat. Heille on luontevaa kulkea käsikynkkää. Miehiä kätellään, naisia tervehditään nyökkäämällä ja läheisiä tervehditään poskisuudelmalla. (Ynnilä, 2016.)

Venäläisten vieraanvaraisuus on omaa luokkaansa. Kyläilykulttuuriin kuuluu ylenpalttinen syöminen ja juominen maljapuheineen. Maljapuheet aloittaa isäntä. Vaikka heillä olisi taloudellisesti niukkaa, he kokevat tärkeäksi tarjota syötävää ja juotavaa vieraille. He kokoavat jopa viimeisetkin ruuat, mitä talosta löytyy ja tarvittaessa hakevat naapuriltaan tarjottavaa. Vieraiden saapuessa alkupalat ovat pöydässä valmiina ja niitä nautitaan maljapuheiden lomassa. Usein pääruokana tarjoillaan paistia tai pelmenejä. Jälkiruoaksi on teetä ja makeita jälkiruokia, jonka jälkeen vieraat nostavat kiitosmaljan isännälle. (Ynnilä, 2016.)

Seppänen (2012, s. 40–41) tuo kirjassaan esille slaavilaisen mentaliteetin varjopuolia takavuosilta. Hän nostaa esiin Igos Selhon ja monien muiden aikansa ihmisten näkemyksen siitä, kuinka sydämellisyyden ja vieraanvaraisuuden alla venäläinen tarkkailee millaisen henkilön kanssa on tekemisissä ja on varuillaan, ettei tee virheitä ennen kuin hyväksyy vieraan. Selhon mukaan venäläinen odottaa vastapalvelusta vieraanvaraisuudestaan ja avunannostaan. Hän varoitti siitä, että hyväksi käyttämisen vaara on aina olemassa.

Venäläiset eivät koskaan sinuttele tuntematonta henkilöä. Heidän tapoihinsa kuuluu teitittely. He pitävät kohteliaana ja hyvin yleisenä tapana käyttää etunimi–isännimi yhdistelmää, jota he käyttävät puhuteltaessa esimerkiksi opettajaa, sukulaisia tai vaikka naapuria. Samanikäistä ystävää puhuteltaessa he käyttävät etunimestä deminutiivimuotoa kuten Aleksandra on Sasha, Aleksei Ljosha, Anastasia Nastja, Jevgeni Zhenja ja Tatjana Tanja. (Ynnilä, 2016.)

Venäläiset ovat taikauskoisia. Heille on normaalia ajatella, että jos vastaan kävelee nainen tyhjän vesiämpärin kanssa tai kättelet kynnyksen yli, niin tämä tietää huonoa onnea. Jos sinulla on hikka, niin joku ajattelee sinua. Huonon unen kertominen aamulla hanasta juoksevalle vedelle, saa painajaisen valumaan viemäristä alas. Laukun jättäminen lattialle tietää rahanmenoa. Jos olet lähdössä matkalle, niin hyvää onnea tuo, jos lintu kakkaa päällesi. Naimattoman ei kannata istua pöydänkulmassa, mikäli ei halua pysyä naimattomana. Ja jos sanoessasi jotain satut aivastamaan, niin se on merkki siitä, että puhut totta. (Ynnilä, 2016.)

Venäjällä päivähoidossa ei arvosteta leikkiä, vaan siellä painotetaan esikoulutusta. Venäläisessä päiväkodissa ollaan huomattavasti kauemmin kuin suomalaisessa päiväkodissa, jopa kellon ympäri. Lapsi syö päiväkodissa kaikki päivän ateriansa ja aterioiden koostumus kontrolloidaan tarkasti. (Loukasmäki, 2013.)

5.3 Filippiinit

Filippiinien väkiluku on yli 113 600 000 ja siitä noin puolet asuu kaupungeissa. Maan pinta-ala on 300 000 neliökilometriä ja asukastiheys on 368 asukasta neliökilometrillä. (Worldometer, i.a.) Filippiinit kuuluu alueeseen, joka on altis luonnonkatastrofeille, kuten maanjäristyksille ja pyörremyrskyille ja maanalaiset maanjäristykset voivat aiheuttaa hyökyaaltoja. Pyörremyrskyjä on vuosittain useita ja niistä pyritään varoittamaan tiedotusvälineissä etukäteen. Niitä voi esiintyä myös sadekauden ulkopuolella, mutta varsinainen sadekausi on kesäkuusta marraskuuhun, ja silloin myös tulva- ja maanvyörymävaarat voivat aiheuttaa suuria tuhoja. (Ulkoministeriö, i.a.)

Filippiineillä vallitsee kostea, päiväntasaajalle ominainen ilmasto, johon kuuluu korkea lämpötila ja runsaat sateet. Etenkin laaksoissa ja tasangoilla on keskimäärin 27°C ympäri vuoden. Saariston läpi virtaavien lämpimien ja kosteiden pasaatituulien sekä merenpinnan lämpötilojen, rehevän kasvillisuuden ja runsaiden sateiden ansiosta ilmankosteus on noin 82 prosenttia. Kesäkuukausina sademäärään vaikuttavat lounaismonsuunit ja talvella koillismonsuunit sekä trooppiset syklonit. Maan vuoristoisen maaston ja kapeiden rannikkotasankojen välissä konvektiiviset sateet ovat yleisiä. Huhtikuu ja toukokuu ovat Filippiinien kuumimmat kuukaudet ja joulu-, tammi- ja helmikuu ovat kylmimmät. Lämpötilojen alueelliset vaihtelut ovat eri puolilla maata vähäisiä. Sateet puolestaan jakautuvat maantieteellisesti niin, että kesäkuusta syyskuuhun rankkasateet keskittyvät maan länsipuolelle ja loka kuusta maaliskuulle ne liikkuvat pääasiassa maan itäosissa. (Climate Change Knowledge Portal, i.a.)

Filippiineillä yli 80 prosenttia väestöstä on roomalaiskatolisia ja kuusi prosenttia muita kristittyjä. Vaikka kiinalainen vähemmistö on tilastollisesti pieni, niin se on vaikuttanut filippiiniläiseen katolilaisuuteen muun muassa monilla buddhalaisuuden ja taolaisuuden uskomuksilla ja käytännöillä. Filippiiniläinen esilatinalaisamerikkalainen uskomusjärjestelmä koostui jumalista, hengistä ja olennoista, jotka vartioivat peltoja, puita, vuoria, metsiä ja taloja. Muita jumalia ja henkiä suurempi oli Bathala, joka loi maan ja ihmisen. Näitä jumalia rukoiltiin ja heille uhrattiin säännöllisesti. Puu- ja metallifiguurit edustivat esi-isien henkiä. Uskottiin, että

kuoleman jälkeiseen elämään vaikutti maanpäällisen elämän teot ja niistä seurasi joko palkkio tai rangaistus. Kylissä asui shamaaneja ja pappeja, jotka harjoittivat muun muassa rituaalista parantamista. Kristinusko rantautui Filippiineille Espanjasta 1560-luvulla ja latinalaisamerikkalaisen kristinuskon vaikuttava loisto, papistopuku, kuvat, rukoukset ja liturgia houkuttelivat maaseudun väestöä. Keskusaukiolla sijaitsevasta kirkosta tuli ajan myötä kaupungin keskeinen paikka, jossa messut, kasteet, hautajaiset ja vihkiminen toivat vaihtelua arkeen. Kirkkokalenteri alkoi määrittää arjen rytmin juhla- ja liturgisten kausien mukaan. Kirkon ympärille alkoi muodostua toripaikkoja ja kukkotaistelupaikkoja. Kristillisyys näkyi maaseudulla esimerkiksi siementen siunaamisena ennen kylvöä tai bamburistinä riisipellon reunalla torjumassa hyönteisten aiheuttamat tuhot. (Miller, i.a.)

Filippiiniläiset viettävät aikaa ruuan valmistuksen ja yhdessä ruokailun parissa. He ovat erittäin vieraanvaraisia. Asemaa ja arvoa osoittavia sanoja käytetään paljon, esimerkiksi henkilön nimen eteen liitetään jokin arvonimi, kuten herra, rouva tai neiti. Kaikkia muita paitsi läheisimpiä ystäviä teititellään. Yksi filippiiniläisen kulttuurin peruspiirre on tiiviit perhesiteet ja ydinperheen lisäksi perheeseen lasketaan isovanhemmat, tädit, sedät, serkut ja kummit. Sukujuhlat ovat Filippiineillä merkittäviä tapahtumia. Nykyään kaupungistuminen ja pienet asunnot ovat vähentäneet laajennetun perheen asumista samassa taloudessa. Perheestä huolehditaan myös taloudellisesti, esimerkiksi nuorempien sisarusten kouluttamisesta ja perheen sairaista vanhuksista pidetään huoli. Rikkaampiin maihin muuttaneet lähettävät vielä jopa vuosikymmenten jälkeen rahaa ja lahjoja kotimaahan jääneille sukulaisilleen. (Filippiinit-seura ry, i.a.)

Lapset tervehtivät aikuisia viemällä heidän kätensä omalle otsalleen ja vanhempia myös yleisesti teititellään. Iän karttuessa lapset huolehtivat vanhenevista vanhemmistaan ja nuoremmista sisaruksistaan, sillä maassa ei ole juuri mitään sosiaaliturvaa. Lapsilla on velvollisuus osallistua kotiaskareisiin ja toimeentulon hankkimiseen kodin ulkopuolelta, mutta heitä myös hellitään anteliaasti. Filippiineillä avioero ja abortti ovat kiellettyjä sekä ehkäisykielteisyys ja terveydenhoidon puutteet aiheuttavat naisille ongelmia. Yleisesti miestä pidetään perheen päänä ja heillä on enemmän oikeuksia kuin muilla. He saattavat tuhlata rahaa

kukkotappeluihin, rahapeleihin ja alkoholiin, mutta he myös laulavat serenadeja rakastettunsa ikkunan alla ja ostavat naisille kukkia ja lahjoja. (Filippiinit-seura ry, i.a.)

Vanhojen tapojen mukaan kihlajaisaikana järjestettiin useita juhlia ja tapaamisia, jotta suvut tutustuivat toisiinsa ja liitolle saatiin kaikkien osapuolten hyväksyntä. Nykyään valtakulttuurissa seurustelu tapahtuu tavallisesti tytön kotona ja sulhasta aletaan pitää perheenjäsenenä ja hänellä teetetään pieniä tehtäviä ja kotitöitä. Ennen häitä morsiuspari vierailee suvun tärkeiden vanhusten ja kummiensa luona saadakseen myös näiltä siunauksen liitolleen. Avio-onni saatetaan varmistaa viemällä nunnille jotakin syötävää, kuten kananmunia. Filippiiniläisillä on etunimen ja sukunimen lisäksi niin sanottu keskimmäinen nimi, joka tulee äidiltä ja on tavallisesti sama kuin äidin tyttönimi, mutta voi olla myös äidin avioliitossa saama nimi. Naisen mennessä naimisiin äidin tyttönimen tilalle vaihtuu isän sukunimi. (Filippiinit-seura ry, i.a.)

Filippiineillä työviikko on yleensä kuusi- tai seitsemänpäiväinen ja jos vuosilomia on, ne kestävät vain muutaman päivän. Yleisin loma-aika on maalis-huhtikuussa. Kuumissa tropiikin oloissa urheilun ja liikunnan harrastaminen on haastavaa, varakkaimmilla alueilla tosin käydään ilmastoiduilla kuntosaleilla, uidaan altaissa tai matkustetaan golf-radoille. Yksi tärkeimpiä kansanlajeja on koripallo ja paikallisia erikoisuuksia ovat taistelulajit. (Filippiinit-seura ry, i.a.)

5.4 Irak

Irak on islamistinen valtio Lähi-Idässä ja sen väkiluku oli vuonna 2020 lähes 41 200 000. Irakin valtiomuoto on tasavalta ja valuutta on dinaari. Maa voidaan jakaa maantieteellisesti neljään osaan, keski- ja kaakkoisosaan, Eufrat- ja Tigrisjoen väliseen ylämaahan, länsi- ja eteläosan aavikkoon sekä Zagros-vuoristoon nouseviin ylänköihin. Irakin vesiverkko ja maanviljely ovat lähes täysin riippuvaisi Eufrat- ja Tigrisjoesta ja niiden sivuhaaroista. Etenkin Tigris on altis tuhoisille tulville keväällä, maalis- toukokuussa. Maanviljely ilman keinokastelua ei ole mahdollista muualla kuin koillisen ylängöillä, sillä maaperä on kuivaa ja hedelmätöntä. Irak

jakautuu ilmastoltaan kahteen osaan, koillisen ylänköihin, joissa on matalampi lämpötila ja korkeampi ilmankosteus kuin muualla Irakissa, jossa on erittäin kuumaa ja kuivaa. (Globalis, 2020.)

Irakin tasavalta on perustuslaillinen demokratia, mutta käytännössä se kuitenkin on oligarkkinen autokratia, eli valtiomuoto, jossa vallankäyttö on rajattu pienelle, syntyperään tai varallisuuteen perustuvalle eliitille. Maa on myös erittäin korruptoitunut. Irakin johdossa olevan presidentin asema on käytännössä vain seremoniallinen. Irak on yksi Lähi-Idän monimuotoisin maa kulttuurillisesti sekä uskonnollisesti ja se on ollut pitkään shiialaisuuden keskus. Etelä-Irakissa sijaistee kaksi shiialaisuuden keskeisimmistä pyhistä paikoista. (Globalis, 2020.)

1950-luvulla Irakin talous oli maatalousvoittoinen, mutta vuoden 1958 vallankumouksen jälkeen talouskasvu oli hyvin nopeaa ja se perustui öljyntuotantoon. Nykyään Irakin talous perustuu lähes kokonaan öljyntuotantoon, ja raakaöljyn osuus Irakin viennistä on 90 prosenttia. Irak oli 1980-luvulla Lähi-Idän kolmanneksi suurin talous. (Globalis, 2020.)

Irakissa on tuhansia vuosia vanhoja maanviljelys- ja paimentolaisyhteisöjä ja noin kolmannes irakilaisista asuu Eufrat- ja Tigrisjoen varrella. Yhteisöt ovat puolustussyistä tiukasti yhteen rakennettuja. Maaseudulla suurtaloudet ovat huomattavasti yleisempiä kuin kaupungeissa, joissa vain 13 prosenttia talouksista on yli kymmenhenkisiä. Lasten kasvatus, kotityöt, läheisten hoitaminen ja kotitilojen viljeleminen ovat lähes kokonaan naisten vastuulla. Pääkaupungissa, Bagdadissa, asuu noin viidesosa irakilaisista ja siellä on paremmat työllistymismahdollisuudet ja peruspalvelut kuin muualla maassa. Maan sisäistä liikkuvuutta ja tuotantoketjujen toimintaa vaikeuttaa tieverkko, joka on pahasti sodan runtelema. Myös vesi- ja öljyputkiverkostot ovat paikoin pahasti vaurioituneet. Toistuvat sodat ovat vaurioittaneet myös maan informaatioverkkoja ja vain puolella irakilaisista on pääsy internetiin, sillä sen jälleenrakentaminen on ollut hidasta. Sähköverkko kuitenkin kattaa koko väestön. (Globalis, 2020.)

Irakissa lapset aloittavat koulun 6-vuotiaana ja ensimmäiseltä luokalta neljännelle luokalle opiskellaan islamilaista koulutusta, arabian kieltä, luonnontieteitä, matematiikkaa, liikuntaa ja englantia. Neljännen luokan jälkeen alkaa niin sanottu siirtymävaihe ja oppiaineiksi tulee lisäksi historia, maantiede ja isänmaallisuus. Kuudennen luokan lopussa olevista tenteistä on saatava hyvät arvosanat, jotta pääsee peruskoulun jälkeiseen vaiheeseen. Koulupäivä alkaa klo 8.00, jolloin oppilaat kokoontuvat koulun pihalle ja rehtori pitää päivittäin aamusaarnan, jonka jälkeen siirrytään luokkiin. Oppitunteja on keskimäärin viidestä kuuteen tuntia päivässä, paitsi perjantaina ja lauantaina, jotka ovat virallisia vapaapäiviä. Lukuvuosi alkaa syyskuun lopussa ja päättyy toukokuun alussa. Irakin koulutusjärjestelmä erottelee sukupuolet seitsemännelle luokalle asti. (Ali Al-Hadla, henkilökohtainen tiedonanto, 24.2.2023.)

Irakin koulujärjestelmä oli ennen vuotta 1990 yksi alueen parhaista, mutta tilanne alkoi heikentyä nopeasti sotien ja useiden Irakille asetettujen talouspakotteiden vuoksi. Pohjois-Irak ei kärsinyt yhtä paljoin kuin muu maa Yhdistyneiden Kansakuntien ja useiden muiden järjestöjen kautta järjestettyjen kunnostus- ja jälleenrakennusohjelmien ansiosta. 2000-luvun alusta lähtien suurimmat järjestelmää jarruttavat ongelmat ovat olleet resurssien puute, koulutusjärjestelmän politisoituminen, opettajien ja opiskelijoiden siirtolaisuus, turvallisuusuhat ja korruptio. Lukutaidottomuus on aikaisempaan verrattuna yleistä ja jopa viidennes Irakin aikuisväestöstä ei ole käynyt koulua. Luku- ja kirjoitustaitoisten osuus Irakissa on saavuttanut nykyhistorian alimman tason maata kohdanneiden sotien ja yli 13 vuotta kestäneen taloudellisen saarron seurauksena. Koulutustilanteen heikkeneminen Irakissa ensimmäisen Persian sodan jälkeen johtuu muun muassa koulutusjärjestelmän osallistujien alhaisesta määrästä sekä valtion alalle antamasta tuesta. Näistä syistä monet irakilaiset lapset menivät töihin. Vaikka Irakissa on mahdollisuus ammatilliseen koulutukseen, harvat opiskelijat valitsevat sen koulutuksen heikon laadun vuoksi. (Ali Al-Hadla, henkilökohtainen tiedonanto, 24.2.2023.)

Vuodesta 2003 lähtien entisen hallinnon kaatuminen, sodan epävakaus ja konfliktien lisääntyminen ovat vaikuttaneen koulutusjärjestelmään. Koulut ovat kärsineet pahoja vaurioita ja useat koulut vaarallisilla alueilla ovat joutuneet

sulkemaan pitkiksi ajoiksi. Opettajien ja oppilaiden poissaolot ovat lisääntyneet varsinkin tyttöjen osalta vaarallisen turvallisuustilanteen vuoksi, eikä kouluja ei ole riittävästi ja suurimmasta osasta puuttuu puhdas vesi ja wc. Vanhan tavan mukaan koulupuku Irakissa oli yleensä valkoinen paita ja sininen, musta tai harmaa hame tai housut. Saddam Husseinin presidenttikaudella pukeutumiskoodi oli niin tiukka, että rehtori odotti koulun ovella aamuisin ja tarkisti oppilaiden vaatetuksen. Uskonnollisilla alueilla oli vielä tiukempaa ja siellä jopa alle 12-vuotiaat tytöt joutuivat pukemaan hijabin mennessään kouluun. Kouluissa ei tarjota lounasta eikä välipalaa, joten oppilaat tuovat omat eväänsä. (Ali Al-Hadla, henkilökohtainen tiedonanto, 24.2.2023.)

Uskonto vaikuttaa kaikessa, mutta esimerkiksi pääkaupunkiseudulla uskonnon vaikutus heikkenee koko ajan. Kouluissa on moskeija, jossa oppilaat voivat halutessaan rukoilla. Kouluissa luetaan koraania ja shariaa jo ensimmäisestä luokasta lähtien kolmesta neljään tuntia viikossa. Kaupungeissa elämä on helpompaa kuin kylissä, sillä kaupungissa on kaikkea saataville sähköstä ja vedestä alkaen sekä terveydenhuoltoa ja kauppoja. Kylissä ei ole sähköä niin paljon käytettävissä, sillä Saddam Husseinin aikaan sähköntuottopaikkoja tuhottiin paljon. Kylissä on myös huonot tiet ja sateiden aikaan siellä on vaikeakulkuista. Ihmiset kylissä elävät hyvin yksinkertaista elämään, eikä heillä ole paljon vaihtoehtoja työn suhteen. (Ali Al-Hadla, henkilökohtainen tiedonanto, 24.2.2023.)

Jos koko suku kokoontuu yhteen syömään, niin vanhimmille annetaan parhaat paikat ja muut istuvat siellä missä on tilaa. Jos vanhempia on paljon, he yleensä ruokailevat yhdessä ja nuoremmat toisessa huoneessa. Ennen ruokailua lausutaan: Bisim allah al-rahman al-rahim, joka tarkoittaa Jumalan nimeen, armollisimpaan, hyvimpään. Sen tarkoituksena on arvostaa ruokaa, eikä haluta, että paholainen syö heidän kanssaan. Ruokailun lopuksi lausutaan kiitos Jumalalle. Jos vain ydinperhe syö keskenään, niin lapset syövät aina vanhempiensa kanssa. (Ali Al-Hadla, henkilökohtainen tiedonanto, 24.2.2023.)

5.5 Norja

Norja on pitkä kapeahko maa, jossa on suuria tunturi-, metsä- ja ylänköalueita, johon kuuluu myös Huippuvuoret, Jan Mayen. Norjan korkein vuoren huippu Galdhøpiggen on 2469 metriä meren pinnan yläpuolella. Rantaviivaa on paljon, koska maa on isolta osin meren ympäröimä. Ainoastaan noin kolme prosenttia on viljelykelpoista maata. Asukasluku on 5,3 miljoonaa, josta 1,2 miljoonaa asuu pääkaupungissa Oslossa tai sen kupeessa. Maassa on perustuslaillinen monarkia. Valtion päämiehenä on kuningas Harald V, jolla ei kuitenkaan ole todellista poliittista valtaa. Korkein päätösvalta kuuluu parlamenttina toimivalle suurkäräjille. Vuonna 2021 asukasluku oli 5 367 580. Norjassa puhutaan norjan kieltä, jossa on kaksi virallista kielimuotoa kirjanorja eli bokmål ja uusnorja eli nynorsk. (Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto.)

Merenpohjasta saatava öljy ja maakaasu ovat maan suurimpia tulonlähteitä. Tämän lisäksi taloutta rikastuttaa metalliteollisuus, merenkulku ja matkailu. Valuuttana heillä on Norjan kruunu. (Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto.) Norja on korkean tulotason maa, jossa arvostetaan itsenäisyyttä, autonomiaa, ihmisoikeuksia ja demokratiaa. Vuonna 2013 Norjan köyhyysaste oli vain 6,8 prosenttia (Lenes ym., 2020).

Norja käyttää 3,3 prosenttia bruttokansantuotteesta erilaisiin perhe-etuuksiin, kuten lapsilisiin, hoitotukeen, toimeentulotukeen loman aikana ja ainoan vanhemman maksuihin. Norjassa varhaiskasvatuksessa on leikkipohjainen ja lapsilähtöinen lähestymistapa, jossa arvostetaan jäsentymätöntä leikkiä ja sosiaalista kehitystä. Siellä pääpaino on lasten nykyisessä hyvinvoinnissa ja lapsuuden luontaisessa arvossa. Norjan varhaiskasvatussuunnitelmassa ei mainita lasten tarvetta kehittää itsesääntelyä, eikä heillä ole käytössä kouluvalmiuden etenemisen mittapuita. Norjassa panostetaan lasten ulkoiluun, varhaiskasvatuksessa vietetään paljon aikaa ulkoleikkeissä. Kesäisin päiväkotipäivästä vietetään ulkoleikeissä 70 prosenttia hoitoajasta ja talviaikaankin 31 prosenttia. (Lenes ym., 2020).

Norjalaiset perheet ovat pieniä. Ydinperheiden vanhemmista 70 prosenttia vanhemmista on naimisissa keskenään, kolmekymmentä prosenttia elää avoliitossa. Keskimäärin perheeseen kuuluu 1,75 lasta. Yhden vanhemman perheeseen, joita on 20 prosenttia perheistä, kuuluu 80 prosenttisesti lähivanhempana äiti, jonka luona lapset asuvat. (Statistisk sentralbyrå, 2018.)

Norjan yhteiskunnassa arvostetaan todella paljon lapsia, ja norjalaiseen elämäntapaan kuuluu voimakkaasti perhearvot. Vapaa-ajan merkitys on suuri ja töitä tehdään lähinnä elämistä varten. Pienten lasten vanhemmat lähtevät usein aikaisin töistä hakeakseen lapsensa aiemmin päivähoidosta. Myös urheilulla ja ulkoilulla on suuri merkitys ja heillä on läheinen suhde luontoon. Monilla onkin mökki tunturissa tai merenrannalla. (Rajaneuvonta.) Perheen, urheilun ja kulttuurin merkitys näkyy kauppojen aukioloajoissa, heillä on kaupat sunnuntaisin suljettuna. Poikkeuksen tekevät alle sadan neliön kokoiset pikkukaupat. (SAK, 2013.)

Norjassa syödään runsaasti kalaa ja erilaisia kalatuotteita. Vuotuinen kalankulutus on viisikymmentäviisi kiloa henkilöä kohden. Perusarkiruokaan kuuluu kalapullat tai kalamureke valkokastikkeen ja katkarapujen kera. Kalalajeina ruokapöydässä ovat yleisimmin lohi ja turska eri muodoissa. Lihatuotteista norjalaisten syövät yleisimmin lampaanlihaa, jota savustetaan, suolataan, kuivataan ja haudutetaan. Liharuokiin kuuluu myös tuhdin lihakeiton kaltainen Lapskøus. Se voi sisältää makkaroita. Kjøttkaker eli lihapullat maustetaan muskotilla ja inkiväärillä. Sianliha pitää norjalaisten mielestä olla mielellään rapeaksi paistettua. Snackserikoisuutena heillä on uppopaistettu porsaannahka bacongull. Poronliha on heille arkista ruokaa ja erilaiset riistaruoat ovat mieluisia. Juustoista ja leivonnaisista mainittakoon norjalainen juusto Mussmør, joka on ruskea hieman makea juusto. Lefse muistuttaa ohutta rieskaa ja Fyrstekake on belgialaistaustainen mantelikakku, joka on norjalaisleipomon liikesalaisuus. Koulussa lounaana on lasten repussaan kuljettama eväspaketti (matpakke), joka yleensä sisältää muutaman leivänsiivun täytteineen. Joissain kouluissa voi olla myynnissä evästarpeita. Samoin eväät kuuluvat muun muassa hiihto- ja patikkaretkille sekä ulkoilmakonsertteihin. (Ruokatieto Yhdistys ry, 2023)

Norjan näyttävin juhla on kansallispäivä 17. toukokuuta, jota valmistellaan useita viikkoja. Päivään kuuluu Norjan lippujen meri sekä kansallispuvut. (Piitulainen, 2018.) 70 prosentilla naisista ja 20 prosentilla miehistä on oma kansallispuku, ja kiinnostus pukuihin kasvaa edelleen. Sitä käytetään erilaisissa juhlissa kuten häissä, kastejuhlissa, koulujen päättäjäisissä ja kansallispäivänä. (Erlien, 2022.)

Norjalaisista kirjailijoista halusimme nostaa esille Thorbjørn Egner, joka on norjalainen lastenkirjailija, piirtäjä ja lauluntekijä (1912–1990), joka kirjoitti vuonna 1955 lastenromaanin Kasper Jesper ja Joonatan – Kolme iloista rosvoa, (norjaksi Folk og røvere i Kardemomme by). Hänet tunnetaan myös hahmoista Hyppelihiiri sekä hammaspeikot Karius ja Baktius. (Mäkelä, 2010, s. 20.)

Norjan uskonnollinen historia on muovannut poliittista, kulttuurista ja arkkitehtonista maisemaa. Ennen 800-lukua norjalaiset harjoittivat Norjan uskontoa. Norjalaisen luomismyytin mukaan eeppisessä taistelussa jumalten ja jättiläisten välillä syttyi taistelu, jonka päätteeksi tulijättiläinen tuhosi maan. Myytin mukaan maailma, jossa elämme, nousi uudelleen tuhkasta. Katolilaisuuteen kääntyneet Viikingit toivat kotiin palattuaan oman uskontonsa Norjaan 800-luvulla. Erityisesti Olav Haraldsson vaikutti kristinuskon rantautumiseen. Hänet julistettiin pyhäksi, ja hän on nykyään Norjan suojeluspyhimys. 1500-luvulla Norja irtaantui katolilaisesta kirkosta kuninkaallisen perheen käännyttyä luterilaisuuteen. 1660-luvulla tuli käyttöön nimitys Norjan kirkko, maan otettua käyttöön monarkian. Tämän päivän Norjan perustuslaissa sanotaan Norjan arvojen rakentuvan uskonnollisille ja humanistisille juurille. Myös tämän päivän saamelaiset harjoittavat kristinuskoa. (Hurtigruten, i.a.)

6 TOIMINTAPÄIVÄN TOTEUTUS

Perehdyimme eri kulttuureihin, kulttuurien moninaisuuden merkitykseen varhaiskasvatuksessa ja toiminnallisen opinnäytetyön prosessiin sekä aiheeseen kirjojen, artikkeleiden, opinnäytetöiden sekä henkilöhaastatteluiden kautta. Pyrimme opinnäytetyössämme tunnistamattomuuteen, joten emme käyttäneet työssämme päiväkodin nimeä tai paikkakuntaa. Toiminnan järjestämisen tai opinnäytetyön kehitystyön tulosten kannalta sillä ei ole merkitystä. Toteutimme opinnäytetyön vaitiolovelvollisuutta noudattaen. Teimme lasten huoltajille kyselylomakkeen, jossa kerroimme opinnäytetyöstä ja sen tarkoituksesta. Pyysimme huoltajilta luvan lasten valokuvaamiseen toiminnallisen päivän aikana, ja kuvien käyttämiseen opinnäytetyössä ja seminaariesityksessä. Taustatietoa varten pyysimme haastateltavilta luvan käyttää heidän nimiään opinnäytetyössä.

Menimme nuorisoseurantalolle puoli yhdeksän aikaan valmistelemaan tilaa päivää varten. Lastenhoitaja toi lapset paikalle yhdeksän jälkeen. Olimme pukeutuneet lentoemänniksi (kuva 1) ja otimme lapset vastaan salin ovella. Aluksi kerroimme lapsille, että tänään vietämme ”Matkustan ympäri maailmaa” -päivää ja kuinka tarkoituksenamme on matkustaa lentokoneella viiteen eri maahan. Etsimme lasten kanssa karttapallolta kohdemaat (kuva 2).

Kuva 1. Annukka ja Kaisa lentoemäntinä.

Kuva 2. Karttapalloon tutustuminen.

Tämän jälkeen siirryimme istumaan tuoleille, jotka oli aseteltu ikään kuin olisimme lentokoneessa. Tunnelmaan siirryimme laulamalla ”Matkustan ympäri maailmaa” -laulusta yhden säkeistön, jonka yhteydessä opettelimme sanomaan saamen kielellä “Hyvää päivää” samalla kun katsoimme valkokankaalta lentokoneen nousua (kuva 3).

Kuva 3. Lentokoneen nousu valkokankaalla.

Keskustelimme lasten kanssa matkustamisesta ja kysyimme, ovatko he olleet aikaisemmin lentokoneessa. Suurin osa lapsista ei ollut koskaan matkustanut lentokoneella.

Aloitimme matkan Suomen Saamenmaalta. Katsoimme kuvan koko Saamenmaasta, sekä Suomen saamenmaan osuudesta sekä miltä Saamen lippu näyttää. Katsoimme lyhyen videon saamelaisesta joiusta ja katselimme kuvia Lapin maisemista. Kuvia oli muun muassa Tankavaaran Kultakylästä (kuva 4), jossa näkyi kullanhuuhdontaa, Lainion lumilinnasta (kuva 5), kauniista tunturi maisemista ja porosta.

Kuva 4. Tankavaaran Kultakylä. (Lahtinen, 2020.)

Kuva 5. Lainion lumilinna. (Lahtinen, 2020.)

Kerroimme, että saamelaisella on usein monta ammattia, hän voi olla yhtä aikaa poromies, maanviljelijä, metsästäjä, kalastaja ja käsityöläinen.Saamelaisten ruokapöydässä tarjolla oleva kala on itse pyydettyä ja liha on omasta karjasta. Lapinkylän metsämaat ja kalastusvedet ovat sukupolvelta toiselle olleet perheiden ja sukujen hallinnassa. Toisen mailta ei ole lupa noukkia edes marjoja. Näitä saamelaisia kyläyhteisöjä ja alueita kutsutaan siidoiksi. Kerroimme, että saamelaiset pitävät aurinkoa alkuvoimana, ylijumalana, ja itseään he pitävät auringon tyttärinä ja poikina. He ajattelevat, että kaikella elollisella on henki, kuten puilla, ukkosella ja tuntureilla. Uskonnollisia johtajia kutsutaan shamaaneiksi. Ennen uskonnollisena johtajana oli noaidi eli noita.

Kerroimme lapsille perinneleikeistä, ja siitä kuinka ennen käytettiin leikkikaluina luonnosta kerättyjä materiaaleja kuten kiviä, eläinten luita ja kalojen suomuja. Kävyistä tehtiin eläimiä ja oksista jousipyssyjä. Kerroimme miten lasten leikit

pohjautuvat vuodenaikoihin ja aikuisten sen ajanjakson töihin, kuten syystöihin, ja lopuksi lapset saivat kokeilla tehdä käpylehmiä (kuva 6 ja kuva 7).

Kuva 6. Käpylehmien tekoa.

Kuva 7. Lasten tekemiä käpylehmiä.

Kuva 8. Lapinlakki.

Yksi lapsista oli aikaisemmin tehnyt isovanhempiensa kanssa käpylehmiä, mutta muille se oli uusi kokemus. Näytimme lapsille lapinlakin (kuva 8) esimerkkinä heidän käsitöistään ja nukkeja, joilla oli saamelaisasu tai poron karvasta tehty asu. Esillä oli jo monille entuudestaan tutut kuksat.

Seuraavaksi matkustimme Venäjälle, josta myös katsoimme karttakuvan ja lipun. Yksi lapsista tunnisti sen. Katsoimme kuvia ortodoksikirkosta ja pohdimme lasten kanssa eroavaisuuksia evankelisluterilaisen kirkon ja ortodoksikirkon välillä. Lasten mielestä kupolikirkko oli kauniimpi kuin luterilainen kirkko, jonkun silmään se näytti linnalta. Lapsen ihmettelivät ikoneita, niiden määrää ja merkitystä. Kerroimme venäläisten vieraanvaraisuudesta, kyläilykulttuurista ja ruokaperinteistä sekä kuinka venäläiset ovat seurallista kansaa, ja he kulkevat usein ryhmissä.

Vertasimme suomalaisten ja venäläisten välistä eroa temperamentissa ja etäisyyksien pitämisessä. Näytimme, miten kuljetaan käsikynkkää. Katsoimme kuvia venäläisistä kansanleluista ja meillä oli mukanamme maatuska (Kuva 9), jota lapset hämmästelivät.

Kuva 9. Esillä ollut avattu Maatuska.

Puhuimme vähän venäläisestä päivähoidosta ja sen eroista suomalaiseen päivähoitoon. Venäläiset eivät arvosta leikkiä, vaan heidän päivähoitonsa on esikoulutusta ja hoitopäivät ovat yleensä pitkiä ja on yleistä, että lapset syövät kaikki ateriansa päivähoidossa.

Osa lapsista on kiinnostunut baletista, joten näytimme kuvan venäläisestä balettiesityksestä ja kerroimme lapsille, että Venäjältä on lähtöisin muun muassa baletit Prinsessa ruusunen sekä Joutsenlampi.

Kuva 7. ”Arvaa kuka on pomo” leikin aloitus.

Lopuksi opettelimme uuden “Arvaa kuka on pomo” -leikin. Valitsimme ensin yhden lapsista, joka poistui huoneesta siksi aikaa, kun muut lapset valitsivat ”pomon”. Huoneesta poistuneen lapsen palatessa muut lapset olivat piirissä. ”Pomo” tekee huomaamatta liikkeitä, joita muut lapset matkivat. Huoneeseen palannut lapsi yritti arvata, kuka on ”pomo”. Leikimme leikkiä pari kertaa. Lapset pitivät leikistä ja sanoivat leikkivänsä sitä jatkossakin.

Matka jatkui Filippiineille. Tutustuimme maan karttakuvaan ja lippuun ja kerroimme että saarivaltio tuhansine saarineen sijaitsee keskellä valtamerta. Kerroimme, että maa on altis luonnonkatastrofeille, kuten maanjäristyksille ja pyörremyrskyille, ja että siellä on erilainen ilmasto kuin Suomessa, sillä keskilämpötila on ympäri vuoden 27°C. Esittelimme filippiiniläisen perhekäsityksen siitä, miten ydinperheen lisäksi perheeseen lasketaan kuuluvaksi myös isovanhemmat, serkut, sedät, tädit ja kummit. (kuva 10)

Kuva 10. Filippiiniläinen perhe. (Executive Chronicles, i.a.)

Kerroimme kuinka he pitävät perheenjäsenistään taloudellisesti huolta ja hoitavat sairaita vanhuksia kotona. Nostimme esiin myös filippiiniläisten tavan käyttää arvoa osoittavia sanoja “herra” ja “rouva” ja lasten tavan tervehtiä vanhempia henkilöitä viemällä heidän kätensä omalle otsalleen. Näytimme kuvan, jossa mies esittää serenadia naisen ikkunan alla ja kerroimme, kuinka sen tarkoitus on tehdä naiseen vaikutus. Ruokakulttuurista kerroimme, että riisi on keskeinen osa aterioita ja se kuuluu joka ruokailuun. Lapsista oli mielenkiintoista kuulla, että Filippiineillä on tapana kattaa pöytään samaan aikaan pääruoka ja jälkiruoka ja kaikki saa syödä mitä haluavat siinä järjestyksessä kuin haluavat. Lapset innostuivat, kun kuulivat, että Filippiineillä Coca-Cola on tavallinen ruokajuoma. Lopuksi näytimme videon filippiiniläisestä kansantanssista, jossa erikoisen tanssin lisäksi nähtiin heidän pukeutumistyyliään ja kuultiin filippiiniläistä musiikkia.

Lapset lähtivät ulkoilemaan ja ennen ruokailua keskustelimme aamupäivästä ja kysyimme lasten ajatuksia ja mietteitä siihenastisesta toiminnasta. Ruokailun jälkeen siirryimme takaisin nuorisoseurantalolle ja jatkoimme matkaamme Irakiin. Kartan ja lipun lisäksi näytimme lapsille arabialaista kirjoitusta ja he olivat sitä mieltä, etteivät osaisi kirjoittaa sitä. Lapset tykkäsivät todella paljon arabiankielisestä lastenlaulusta (kuva 11).

Kuva 11. Arabiankielinen lastenlaulu.

Kuva 12. Irakilainen tanssi.

Kerroimme Eufrat- ja Tigrisjoen merkityksestä Irakin maanviljelylle. Näytimme kuvan Irakin pääkaupungista Bagdadista ja kerroimme, että Irakin tieverkosto on huonossa kunnossa pitkään jatkuneiden sotien vuoksi. Lapset ihmettelivät kaupungin ruuhkaa ja autojen vilinää. Ruokailutapoihin liittyen nostimme esiin irakilaisten vieraanvaraisuuden ja anteliaisuuden sekä sen, että vieraiden on kohteliasta maistaa kaikkia ruokia. Kerroimme myös, että yleensä Irakissa syödään haarukalla ja veitsellä, mutta joitakin ruokia syödään sormin ja vain oikealla kädellä. Joku lapsista oli huolissaan siitä, miten vasenkätiset pystyvät syömään. Puhuimme irakilaisten ja suomalaisten koulunkäyntiin liittyvistä eroista, kuten siitä, että ensimmäiset kuusi vuotta lapset jaetaan luokkiin sukupuolen mukaan ja kuvasta katsoimme heidän koulupukuaan (kuva 13).

Kuva 13. Irakilainen koulupuku. (Xinhua, 2018)

Kerroimme hijab-huivista ja siitä miksi naiset pukeutuvat siihen. Jotkut lapset olivat nähneet hijabiin pukeutuneita naisia, mutta eivät tienneet mikä sen tarkoitus on. Lopuksi näytimme videon irakilaisesta tanssista (kuva 12) ja siitä lapset pitivät kovasti.

Norjan kohdalla katsoimme maan kuvaa kartalla ja sen mallia. Yksi lapsista luuli lippua Tanskan lipuksi, toinen tunnisti sen Norjan lipuksi. Katsoimme lentokapteenin kuvaaman, nopeutetun videon lentokoneen laskeutumisesta Norjaan. Siitä näimme maaston vaihtelevuutta. Katsoimme muutaman kuvan Norjan hulppeista maisemista, sen vuorista, vuonoista ja sanoimme muutaman sanan meren merkityksestä norjalaisille. Kerroimme lapsille perheen suuresta merkityksestä ja

siitä, että erityisesti lasten hyvinvointi on tärkeää norjalaisille. Valtaosalle maan kansalaisista vapaa-aikaan kuuluu mökkeily, luonto ja urheilu.

Katselimme Thorbjørn Egnerin, joka on norjalainen lastenkirjailija, piirtäjä ja lauluntekijä (1912–1990), kirjoittamaa ja kuvittamaa kirjaa ”Kasper, Jesper ja Joonatan, kolme iloista rosvoa”. Kuuntelimme saman nimisen laulun sekä otteen sadusta. Kuuntelimme myös näytteen kyseisestä sadusta Norjan kielellä.

Kerroimme, että enemmistöllä naisista on kansallispuku ja iso osa myös miehistä omistaa kansallispuvun, jota he käyttävät monenlaisissa juhlissa, kuten häissä, kastejuhlissa, koulujen päättäjäisissä ja kansallispäivänä. Katsoimme kuvat kolmenlaisesta erilaisesta kansallispuvusta (kuva 14).

Kuva 14. Esillä olleet kuvat kansallispuvuista. (Husfliden. i.a.)

Norjalaisesta ruokakulttuurista näytimme tyypillisistä annoksista kuvia muun muassa siitä, kuinka Norjassa syödään paljon kalaa eri muodoissa. Lammas sekä poro on heillä arkiruokaa ja heillä syödään ruskeaa juustoa. Tarjosimme lapsille maistiaisen.

Lopuksi leikimme norjalaista jalkaleikkiä (kuva 15 ja kuva 16). Leikissä asetutaan ensin tiiviiseen piiriin. Leikin aloittaja koskettaa jalalla vasemmalla puolella olevan leikkijän jalkaa ja koskettaja jättää jalkansa kohtaan, jossa osui seuraavan jalkaan. Leikkijä, jonka jalkaan kosketettiin, koskettaa puolestaan sillä jalalla, mihin kosketettiin seuraavan leikkijän jalkaan. Mikäli leikkijä ei pysy pystyssä tai jalat liikkuvat siirtovaiheen ulkopuolella, hän putoaa pelistä.

Kuva 15. Norjalainen jalkaleikki leikin alkuvaiheilta.

Kuva 16. Norjalainen jalkaleikki loppuvaiheesta.

Lapset oppivat leikin nopeasti, lapset pitivät siitä ja lupasivat leikkiä sitä jatkossakin.

7 TOIMINTAPÄIVÄN ARVIOINTI JA PALAUTE

Toiminnallisen päivän ensimmäisen osuuden jälkeen keskustelimme lasten kanssa heidän ajatuksistaan aamupäivän aiheista. Lasten omien sanojen mukaan lentokoneessa oli kivaa. Osaa lapsista miellytti erityisesti kohdemaana Venäjä. Kun kysyimme lapsilta, mitä heille jäi Venäjästä mieleen, niin ensimmäisenä yksi lapsista muisti kultaisen kannun, eli samovaarin, toinen muisti hienon kirkon ja joku ihmetteli outoa ruokakulttuuria. Lapset pitivät käpylehmien teosta, vaikkakin yhden lapsen mielestä hän ei osannut tehdä käpylehmää vaan siitä tuli käpyauto. Suomen Saamenmaan kohteesta jäi mieleen ”Pomo” -leikki. Kysyimme lapsilta, muistavatko he saamelaisten uskomuksista, niin heille ei ollut jäänyt mitään mieleen. Kysyttyämme miltä joiku kuulosti, saimme yhdeltä lapselta

vastaukseksi: “Tuijotin silmät suurina”. Filippiineiltä jäi mieleen kauniin värinen vesi sekä heidän ruokakulttuuristaan riisi ja Coca-Cola. Lapset sanoivat filippiiniläisen kansantanssin näyttävän vaikealta. Lapset olisivat halunneet vielä kuulla lisää pyörremyrskyistä ja maanjäristyksistä sekä sodasta. Lasten yhteinen mielipide oli, että asiaa oli liian runsaasti, mutta kuitenkin usean maan käsittely samana päivänä oli parempi sen sijaan että tutustuttaisiin vain yhteen maahan kerrallaan.

Toiminnallisen päivän toinen osuus päättyi norjalaiseen jalkaleikkiin, josta lapset pitivät. Iltapäivän osuuteen meni aikaa sen verran, ettei palautteen kysymiseen jäänyt riittävästi aikaa esikoulupäivän päättymisen vuoksi. Osa lapsista oli selkeästi väsyneitä eikä heillä ollut enää motivaatiota keskustella jälkimmäisestä osuudesta. Lapset keskustelivat lähinnä siitä, kuinka kivaa oli saada maistiainen ja siitä monet mainitsivat myös vanhemmilleen hakutilanteessa.

Toiminnallisen esityksen jälkeen pyysimme palautetta, ajatuksia ja kehitysehdotuksia myös lastenhoitajalta, joka oli mukana nuorisoseurantalolla tekemässä havaintoja toteuttamastamme toiminnallisesta päivästä. Hänen mielestään päivän kokonaisuus oli kiva. Hän kiinnitti huomiota siihen, että tytöt kuuntelivat ja keskittyivät paremmin kuin pojat, jotka heiluivat ja vääntelehtivät tuoleissaan. Hänen mielestään kohdemaita ja tietoa oli liikaa yhdelle päivälle. Ulkoilun ja ruokailun jälkeen lasten innostus vähän laski, mutta silläkin voi olla vaikutusta, että sairastapauksen vuoksi toiminta toteutettiin keskiviikon sijaan perjantaina. Hänen mukaansa esimerkiksi maanantaina lapsilla olisi voinut olla parempi keskittymiskyky kuin perjantaina.

Hänen kehitysehdotuksensa oli, että toiminnallisen osuuden voisi järjestää kahdessa osassa, vaikka kahtena eri aamupäivänä esimerkiksi viikon välein. Jokaiseen maahan olisi voinut syventyä paremmin, nyt tieto jäi pintapuoliseksi ja lapset olisivat ehkä jaksaneet osallistua paremmin. Hän piti kuvista, joita näytimme valkokankaalla kohdemaista. Lapset olivat kiinnostuneet paljon enemmän näyttämistämme videopätkistä, esimerkiksi arabiankielisestä kasvislaulusta ja tanssiesityksistä, kuin pelkistä kuvista. Käpylehmien tekeminen ja uusiin leikkeihin tutustuminen tauotti sopivasti päivää ja sai lapset innostumaan. Iltapäivällä lapset

alkoivat kysellä “Milloin tää loppuu?” ja “Kestääkö tää vielä kauan?”. YouTube-videoita katsellessamme alkumainokset saivat lasten ajatuksen harhailemaan ja keskittymisen herpaantumaan. Lastenhoitajan mukaan lapset odottivat toimintapäivältä yllätystä, ja hän mietti, oliko toiminta sellaista mitä lapset odottivat. Hänen mielestään lapsilta olisi ollut mielenkiintoista kerätä palautetta henkilökohtaisesti yksitellen, sillä ryhmässä hiljaisempien mielipide voi jäädä kuulematta ja heillä voisi olla hyviä pohdintoja päivästä. Jos toiminnallinen osuus olisi toteutettu esimerkiksi kahtena aamupäivänä, olisi iltapäivällä voinut kerätä lapsilta monipuolisemmin palautetta. Hän pohti myös, että tuliko lapsille tämän teemapäivän tarkoitus selväksi ja oli sitä mieltä, että sitä olisi voinut korostaa enemmän, että miksi näitä asioita käsitellään ja mihin ne liittyvät.

8 POHDINTA

Osana opinnäytetyötä toteutettiin varhaiskasvatukseen suunnattu toiminnallinen päivä, jonka pääpaino oli tuottaa päiväkodin lapsille tietoisuutta erilaisista kulttuureista ja tarjota välineitä ja keinoja monikulttuuriseen kohtaamiseen. Aiheena oli erilaiset kulttuurit ja tavoitteena erilaisten kulttuurien tietoisuuden lisääminen ja moninaisuuden ja monikulttuurisuuden sujuva kohtaaminen. Tarkoituksena oli myös antaa päiväkodin toimintaan toimintaideoita, joita siellä voidaan jatkossa hyödyntää. ”Matkustan ympäri maailmaa” -teemapäivä antoi toimintaideoita kulttuurien ja uskontojen käsittelyyn. Jatkossa aiheiden käsittelyyn on syytä varata enemmän aikaa ja jakaa aihepiirit useammalle päivälle. Kohderyhmämme ikäiset, 5–7- vuotiaat lapset, eivät jaksa keskittyä kovinkaan pitkäksi aikaa teoreettiseen tietoon, vaan he hyötyvät enemmän konkreettisesta tekemisestä. Ajatuksena on myös, että jatkossa on hyvä kuulla lapsia ennen teemapäivien järjestämistä ja sitä, millaisiin asioihin lapset haluavat perehtyä, jotta aiheita voisi lähteä vuorovaikutteisesti tutkimaan. Monikulttuurisuus on ajaton aihe, mutta koko ajan sen merkitys kasvaa ja erilaisuuden kohtaaminen ja ymmärtäminen ovat keskeisessä asemassa alati kansainvälistyvässä maailmassa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen toi Annukan ammatilliseen osaamiseen halua lisätä omassa työskentelyssä projektimaista työotetta eri aihealueisiin ja kiinnostusta uppoutua syvemmin eri kulttuureihin ja löytää niistä erilaisia piirteitä, joita nostaa lapsille esille. Kaisa koki, että toiminnallisen päivän ideointi, suunnittelu ja toteutus oli mielenkiintoista ja opettavaista. Se vahvisti oman roolin hahmottamista parityöskentelyssä, antoi mahdollisuuden työskennellä eri tahojen kanssa, paransi tiedonhakutaitoja sekä loi uusia näkökulmia kulttuurien moninaisuuteen ja siihen, miten sitä voi tuoda varhaiskasvatuksen arkeen. Oman haasteensa opinnäytetyöhön teki se, ettemme olleet toisillemme ennestään tuttuja, emmekä olleet koskaan työskennelleet keskenämme. On hyvä pohtia, osasimmeko riittävän selkeästi ja yhdenvertaisesti tuoda ajatuksiamme suunnittelu-, toteutus- ja kirjausvaiheessa. Opinnäytetyöprosessi antoi paljon eväitä tulevaan ja laajensi myös omaa käsitystämme monikulttuurisuuden merkityksestä varhaiskasvatuksessa.

LÄHTEET

Climate Change Knowledge Portal. (i.a.). *Philippines. Current climate*. Saatavilla 7.3.2023 https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/philippines/climate-data-historical

Diak. (i.a.). *Tutkimusetiikka Diakissa.* Saatavilla 4.3.2023 https://www.diak.fi/kumppanille-ja-kehittajalle/avoin-tiede-ja-tutkimus/tutkimusetiikka-diakissa/

Eerola-Pennanen, P. (2020). Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala, & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s.241–254). PS-kustannus.

Erlien, R. (11.5.2022). Suomen Oslon-suurlähetystön öljyttyjä näkemyksiä Norjasta. *Norjassa kansallispukuperinne elää ja voi hyvin.* https://blogit.ulkoministerio.fi/oslo/norjassa-kansallispukuperinne-elaa-ja-voi-hyvin/

Executive Chronicles. (i.a.). *Filipino Family*. Saatavilla 21.4.2023 https://www.executivechronicles.com/who-is-the-filipino/filipino-family/

Filippiinit-seura ry. (i.a.). *Tapakulttuuri*. https://www.filippiinit-seura.fi/tapakulttuuri/

Globalis. (2020). Irak. https://www.globalis.fi/Maat/irak

Halme, K., & Vataja, A. (2011). *Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus.* Tammi

Hurtigruten. (i.a.). *A History of Religion in Norway.* Saatavilla 13.5.2022 https://global.hurtigruten.com/destinations/norway/inspiration/norwegian-culture/history-of-religion-in-norway/

Husfliden. (i.a.). *Finn din bunad.* Saatavilla 20.5.2023 https://www.norskflid.no/bunad/barn/

Keinänen, S., & Jäntti, S. *Monikulttuurisuuden tukeminen päiväkodin arjessa. Opas Pieksämäin varhaiskasvatukseen.* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/264895/Kein%C3%A4nen_Saimi%20%26%20J%C3%A4ntti_Sonja.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kivijärvi, T. (2020). Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa E.Hujala, & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja.* (s.255–267). PS-kustannus.

Kuáti. (2023). *Leikki ja liike.* Saatavilla https://kuati.fi/fi/kieli/leikki-ja-liike/

Lahtinen, M. (2020). Henkilökohtaiset kuvat.

Laukkanen, M. (9.11.2021). Kide – Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti. *Saamelaisten kotiseutualueen koulu elää vuodenaikojen syklissä*. https://www.ulapland.fi/news/Saamelaisten-kotiseutualueen-koulu-elaa-vuodenaikojen-syklissa/38758/1e1ad8a0-8ccf-4690-864a-a54e18abaef1

Lenes, R., Gonzales, C., I, Størkse, I., & McClelland, M. (2020*).* National Library of Medisine. *Children's Self-Regulation in Norway and the United States: The Role of Mother's Education and Child Gender Across Cultural Contexts.* Saatavilla 23.4.2023 *https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7550693/*

Loukasmäki, A. (2013). Yle. *Suomessa päiväkotilapsi leikkii, Venäjällä häntä kasvatetaan.* Saatavilla 4.3.2023 https://yle.fi/a/3-6949583

Miller, J. (i.a.). *Religion in the Philippines.* https://asiasociety.org/education/religion-philippines

Mäkelä, E. (2010). *Norja. Kongeriket Norje.* UNIpress.

Kemppainen, J. (i.a) Neothemi Finland. *Saamelaiset.* Saatavilla 12.3.2023 http://www.edu.helsinki.fi/tt/neothemi/suomi/saamelaiset.html

Opetushallitus. (1.3.2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.*

Piitulainen, L. (11.5.2018). Norjan kansallispäivä "17. mai" saa tunteet pintaan. *Ulkoministeriön blogit.* Saatavilla 18.5.2023 https://blogit.ulkoministerio.fi/oslo/norjan-kansallispaiva-17-mai-saa-tunteet-pintaan/

Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto. (i.a.). Pohjoismainen yhteistyö. *Tietoa Norjasta*. Saatavilla 12.2.2023 https://www.norden.org/fi/information/tietoa-norjasta

Rajaneuvonta. (i.a.). Yksityishenkilö Suomesta Norjaan. *Hyvä tietää Norjasta*. Saatavilla 12.2.2023 https://norjaan.rajaneuvonta.fi/private/hyva-tietaa-norjasta/

Religion facts. (i.a.)*. List of religious populations in Norway.* Saatavilla 15.2.2023 https://www.religion-facts.com/fi/148

Ruokatieto Yhdistys ry. (2023). *Norja.*

https://www.ruokatieto.fi/ruokakasvatus/hyva-tavaton-ruoka-ja-tapakulttuuri/ruokakulttuurit-naapurimaissamme/norja

SAK. (1.8.2013). *Norjan kaupat suljettuna sunnuntaisin*. https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/norjan-kaupat-suljettu-sunnuntaisin

Sámediggi. (i.a.). *Saamelaiset ja saamen kieli.* Saatavilla 19.2.2023 https://www.samediggi.fi/kielelliset-oikeudet-ovat-perusoikeuksia/saamelaiset-ja-saamen-kielet/

Seppänen, E. (2012). *Venäjä: Myyteille kyytiä.* Helsinki-kirjat Oy

Statistisk sentralbyrå. (21.6.2018). *Slik er norske barnefamilier.* Saatavilla 18.5.2023 https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/slik-er-norske-barnefamilier

Tilastokeskus. (i.a.-a). *Ulkomaalaistaustaiset*. Saatavilla 6.2.2023 https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html

Tilastokeskus. (i.a.-b). *Maahanmuuttajat väestössä*. Saatavilla 6.2.2023 https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#ikarakenne

Tilastokeskus. (31.3.2022). *Väestörakenne*. https://www.stat.fi/til/vaerak/2021/vaerak_2021_2022-03-31_tie_001_fi.html

Ulkoministeriö. (21.2.2023). *Filippiinit: matkustustiedote*. https://um.fi/matkustustiedote/-/c/PH

Vitikainen, A., (2014). *Monikulttuurisuus. https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/monikulttuurisuus*

Worldometer. (i.a.). *Philippines population (Live).* Saatavilla 7.3.2023 https://www.worldometers.info/world-population/philippines-population/

Xinhua. (2018). *New academic year begins across Iraq.* http://www.xinhuanet.com/english/2018-10/01/c_137504805.htm

Ynnilä, T. (2016). Mosaiikki ry. *Venäläistä tapakulttuuria.* https://mosaiikki.info/savo_fi.php?id=2016_23_venajan-tapakulttuuri